

Gruvearbeidernes kamp ble vår sak

TERJE JOHANSEN

En novemberkveld i 1984 var jeg til stede på et vibrerende streikemøte i Newcastle upon Tyne. Salen og galleriet var fullpakket av utålmodige gruvearbeidere fra Northumberland og Durham, og på podiet bak mikrofonene sto det britiske kullgruvearbeiderforbundets legendariske leder Arthur Scargill og hans våpendrager Peter Heathfield, forbundets generalsekretær. Høytalervolumet var skrudd opp på full styrke, så ikke den mest tunghørte på bakerste benk skulle gå glipp av budskapet. Scargill snakket tydelig og sikkert, selvsagt uten manuskript, uten å lete etter ordene. Hans formaninger og spissformuleringer smalt i veggene i det ærverdige lokalet; hans drepende karakteristikk av landets fagforeningsfiendtlige statsminister Margaret Thatcher og det nasjonale gruveselskapets forhatte styreformann Ian MacGregor ble besvart med øredøvende klappsalver. Stemningen var eksplosiv.

*Før jul tok fagforeningene i Stavanger initiativ til en ekstra julepakkeinnsamling til gruvearbeidernes barn; den fikk overveldende oppslutning. Her er Blyth-aksjonens primus motor Åse Ommundsen sammen med Steve Turnbull og Alec Turner før jul 1984.
Foto: Rogalands Avis/ Stavanger byarkiv.*

På dette tidspunkt hadde britiske gruvearbeidere aksjonert sammenhengende i over 250 dager, og selv om Scargill og de andre i forbundsledelsen gjorde hva de kunne for å holde moralen oppe, begynte det å røyne på streikeviljen. Etter måneder uten inntekt hadde mange skaffet seg gjeld som de ville måtte slite med i år framover. Noen hadde solgt bilen, andre fjernsynsapparatet. De siste ukene hadde de streikende levd nærmest fra hånd til munn, og kunne ikke unngå å legge merke til at ungene var blitt blekere og tynnere. Samtidig ble det stadig vanskeligere å mobilisere mot og styrke til å fortsette kampen. Gruvearbeiderne og deres familier begynte å bli utmattet, fysisk og psykisk, og samholdet holdt på å slå sprekker: De siste ukene hadde flere bitt hodet av skammen og gått tilbake til arbeid. Men det store flertallet holdt stand. Det var som en av dem sa: - Gir vi etter nå, har vi tapt alt.

Arthur Scargill hadde selv begynt som gruvearbeider da han var femten, og gjort lynkarriere i *National Union of Mineworkers (NUM)*. Han hadde vært omstridt før

streiken, men det var hans uforsonlige linje under den lange arbeidskonflikten som gjorde ham til *public enemy number 1* for Thatcher-regjeringen. Av sine politiske motstandere ble Scargill vekselvis latterliggjort og demonisert. Mediene raljerte over at han som erklært kommunist levde som en fyrste og kjørte rundt med privatsjåfør. I pressen fikk han tilnavnet «King Arthur»; andre ganger ble han sammenliknet med den amerikanske fagforeringsbossen Jimmy Hoffa, kjent for sine mafiaforbindelser.

Selv hans egne medlemmer forlangte en uforbeholden unnskyldning da det kom for en dag at NUM hadde hatt kontakt med det politisk uspiselige Gaddafi-regimet i

National Union of Mineworkers' (NUM) leder Arthur Scargill holder appell på et streikemøte i Newcastle midt under den lange gruvearbeiderstreiken i Storbritannia 1984-85. Hans formaninger og spissformuleringer smalt i veggene i det ærverdige lokalet. Til venstre forbundets generalsekretær Peter Heathfield. Foto: Terje Johansen.

Libya midt under streiken. Scargill på sin side avfeide saken som uproblematisk. Da jeg som journalist fra Rogalands Avis etter streikemøtet i Newcastle spurte ham om Libya-affæren, svarte han: - Det eksisterer ingen forbindelse mellom Gruvearbeiderforbundet og Libya. NUM fikk en henvendelse fra det libyske energiforbundet som ba oss orientere dem om bakgrunnen for streiken. Vi har gjort det samme overfor fagorganiserte i Norge og 55 andre land. Det betyr ikke at vi går god for det politiske systemet i disse landene.

Gruvearbeiderne skulle knuses

Det var det nasjonale gruveselskapets drastiske nedskjæringsplaner som utløste streiken. Britisk kullindustri hadde vært nasjonalisert siden andre verdenskrig og ble administrert av *National Coal Board (NCB)*, som nå bebudet gjennomgripende omlegging. Kullgruveindustriens framtid var en pres-tisjesak for landets øverste politiske ledelse: Den konservative regjeringen var fast bestemt på å tvinge gjennom sin beslutning om å privatisere energisektoren og omstrukturere kullindustrien. Opprørspolitiet og politifolk fra hele landet ble mobilisert for å stanse de streikende gruvearbeiderne, det ble vedtatt nye lover som svekket deres slagkraft, og alle midler ble tatt i bruk for å sverte og kompromittere dem gjennom mediene. At konflikten ble så langvarig, skyldtes kompromissløshet på begge sider.

En hær av politifolk ble satt inn mot gruvearbeidernes streikevakter. Det ble utkjempet regelrette gateslag, der flere gruvearbeidere ble drept og mange tusen etter hvert ble skadet. Regjeringen var tydeligvis villig til å bruke ubegrensede ressurser for å knuse gruvearbeiderne og deres mektige fagforbund. I ettertid er det antydning at det gikk med 6 milliarder pund på å beseire gruvearbeiderne og ytterligere 26 milliarder på å ødelegge gruveindustrien i etterkant. «...the Tories prepared for this battle «just like

«Deres framtid er i fare!» roper statsminister Margaret Thatcher og gruveselskapets leder Ian MacGregor til gruvearbeiderne. De skulle få rett i sin advarsel. Tegning fra *The Mineworker*.

rearming to face the threat of Hitler in the 1930s».¹ Det var «*the Miners' Battle for Britain*», som en av avisene skrev.²

Det hadde startet 1. mars 1984 da NCB annonserte at Cortonwood-gruva i Yorkshire skulle stenges, enda den inneholdt kullreserver til flere års produksjon. Kunn-gjøringen skapte sterk uro blant gruvearbeiderne, ikke minst fordi flere gruver var blitt stengt i løpet av det siste året, senest Polmaise-anlegget i Skottland i februar. Etter et møte mellom representanter for NCB og Gruvearbeiderforbundet fem dager senere var det klart at myndighetene hadde langt mer vidtrekkende planer for landets gruveindustri: Kullproduksjonen skulle reduseres med 4 millioner tonn i løpet av 1984 og 1985. Det be-

Steve Turnbull og Alec Turner fra gruvarbeiderforeningen i Blyth kom til Stavanger i september 1984 og ba om hjelp. Året etter var Turner 1.mai-taler i Stavanger. Foto: Rogalands Avis/Stavanger byarkiv

tydde at 20 gruver ville bli stengt og 20.000 kullgruvearbeidere oppsagt.

Gruvearbeiderne oppfattet dette som en ren provokasjon, og NUMs avdelinger i Yorkshire og Skottland varslet umiddelbart streik. Et par dager senere ga forbundsstyret dem sin støtte, og streiken spredte seg. Virksomheten i flere gruver stanset, etter at det ble igangsatt en rekke streikevakt-aksjoner. Aksjonene utviklet seg snart til en landsomfattende arbeidskonflikt, uten at det ble gjennomført uravstemning (national ballot) blant medlemmene, slik vedtektene krevde. Et ikke ubetydelig mindretall nektet å gå til streik, blant dem 29.000 av for-

bundets medlemmer i Nottinghamshire. De mente at deres arbeidsplasser ikke var truet og fortsatte å jobbe under hele streiken. Da streiken var slutt, brøt flere avdelinger ut av NUM og dannet et nytt gruvearbeiderforbund.

Starten på støttearbeidet

Gruvearbeiderforbundet sendte ut sin første appell om internasjonal støtte like etter at konflikten hadde startet. Meldingen om at over 140 000 britiske gruvearbeidere var gått til streik utløste ikke store solidaritetsaksjoner til å begynne med. Etablert utenlandsk fagbevegelse nøyde seg stort sett med å vedta støtteerklæringer, i motsetning til

Ronnie Campbell var leder for den lokale gruvearbeiderforeningen i Blyth da streiken brøt ut. Her står han sammen med to av sine sønner og artikkelforfatteren på kullhaugen til kraftstasjonen i Blyth i september 1984.

Foto: Hans Petter Jacobsen/Rogalands Avis/Stavanger byarkiv

venstreradikale grupperinger som kastet seg inn i hjelpearbeidet med liv og sjel. Mange lokale gruvearbeiderforeninger hadde bygd opp streikefond som ble brukt så langt de rakk, men offisielt utbetalte ikke NUM sentralt streikebidrag til sine medlemmer under streiken.³ Dette kan ha bidratt til at den internasjonale fagbevegelsen først nølte med å engasjere seg.

Skandinaviske fagorganisasjoner var blant de første som sendte økonomisk hjelp til de streikende. Norsk Arbeidsmandsforbund startet en innsamling i juni. Utover sommeren var det flere andre norske LO-forbund som bevilget penger til gruvearbeiderne.

Blyth-aksjonen i Stavanger

Streiken hadde pågått i nesten et halvår da Alec Turner og Steve Turnbull, fra gruvebyen Blyth i Northumberland, landet på Stavanger lufthavn i begynnelsen av september. Et par uker tidligere hadde de hjemme i England truffet en norsk fagforeningsdelegasjon som rådet dem til å dra til Norge. Egentlig hadde de vært på veg til Bergen, men av en eller annen grunn havnet de i Stavanger. Her fant de raskt fram til Folkets Hus og Rogaland Arbeidsmandsforening, hvor de tillitsvalgte var godt orientert om gruvestreiken i Storbritannia. På oppfordring fra forbundet

hadde Arbeidsmandsforeningen i løpet av sommeren sendt brev til 40 klubber i fylket og bedt om støtte til de britiske gruvearbeiderne. I tillegg hadde foreningen spilt ballen over til Stavanger Samorg, som på sin side hadde kontaktet alle fagforeninger i Stavanger-området. LO-kontoret var også koplet inn slik at fagbevegelsen i hele fylket skulle være informert.

Turner var sekretær og Turnbull var kasserer i den lokale gruvearbeiderforeningen i Blyth, og deres budskap var ikke til å misforstå: Etter 25 uker i streik levde britiske gruvearbeiderfamilier på eksistensminimum og trengte all den støtte de kunne få – moralsk, praktisk og økonomisk.

Vi streiker ikke for høyere lønn. Vi kjemper for retten til arbeid – og for hele gruveindustriens framtid. Vi er forberedt på å holde det gående i et halvår til, og enda lenger, dersom det skulle bli nødvendig. Men vi må ha støtte for å klare det, sa Alec Turner.

På sett og vis var det allerede stemning blant fagorganiserte og politisk bevisste mennesker i Stavanger for å gjøre en innsats for de streikende – utover det Arbeidsmandsforbundet og andre hadde tatt initiativet til sentralt. Rapporter og reportasjer om gruvearbeiderne og deres familier hadde gjort inntrykk i flere deler av den lokale arbeiderbevegelsen, før Turner og Turnbull meldte sin ankomst. Flere fagforeninger – blant dem verkstedklubben ved Rosenberg Verft og møllarbeiderforeningen i Stavanger – hadde satt i gang egne innsamlinger tidlig på sommeren. Og på et møte i Stavanger Arbeiderparti var det spontant blitt samlet inn et større beløp til gruvearbeiderne. Det var Thatcher-regjeringens hensynsløshet,

politiets brutalitet og ikke minst den humanitære siden av saken som opprørte folk; dette at arbeiderfamilier på den andre siden av Nordsjøen måtte stå i suppekjøkken-kø for å overleve. Det vi har fått høre, tilsier at vi graver dypt i lommene og gir så det monner, uttalte Stavanger Samorgs sekretær Svein Fjellheim.

Forretningsfører Åse Ommundsen i Rogaland Arbeidsmandsforening og Odd Ånensen, formann i Stavanger Samorgs vennsbykomite, var blant de mest engasjerte. De foreslo at Samorg skulle adoptere gruvearbeiderfamiliene i Blyth. En telefon til Rogalands Avis bekreftet at ledelsen i Arbeiderparti-avisen kunne tenke seg å ta aktivt del i en lokal innsamlingsaksjon.

Rogalands Avis engasjerte seg

Mens britisk presse var direkte negativ, og det heller ikke var mye sympati å spore i andre lands mediedekning av streiken,⁵ var ikke redaktør Engwall Pahr-Iversen og redaksjonssekretær Tor Egge sene om å stille spalteplass og medarbeidere til rådighet, da den lokale fagbevegelsen åpnet døra for gruvearbeiderne.

Slik fikk RA en sentral funksjon i innsamlingsaksjonen til Blyth-arbeiderne, som ble promotert, organisert og gjennomført i nært samarbeid med den lokale fagbevegelsen. Foruten Åse Ommundsen og Odd Ånensen kom Arne Larsen-Fløisvig fra Jern og Metall til å bli en aktivist i solidaritetsarbeidet.

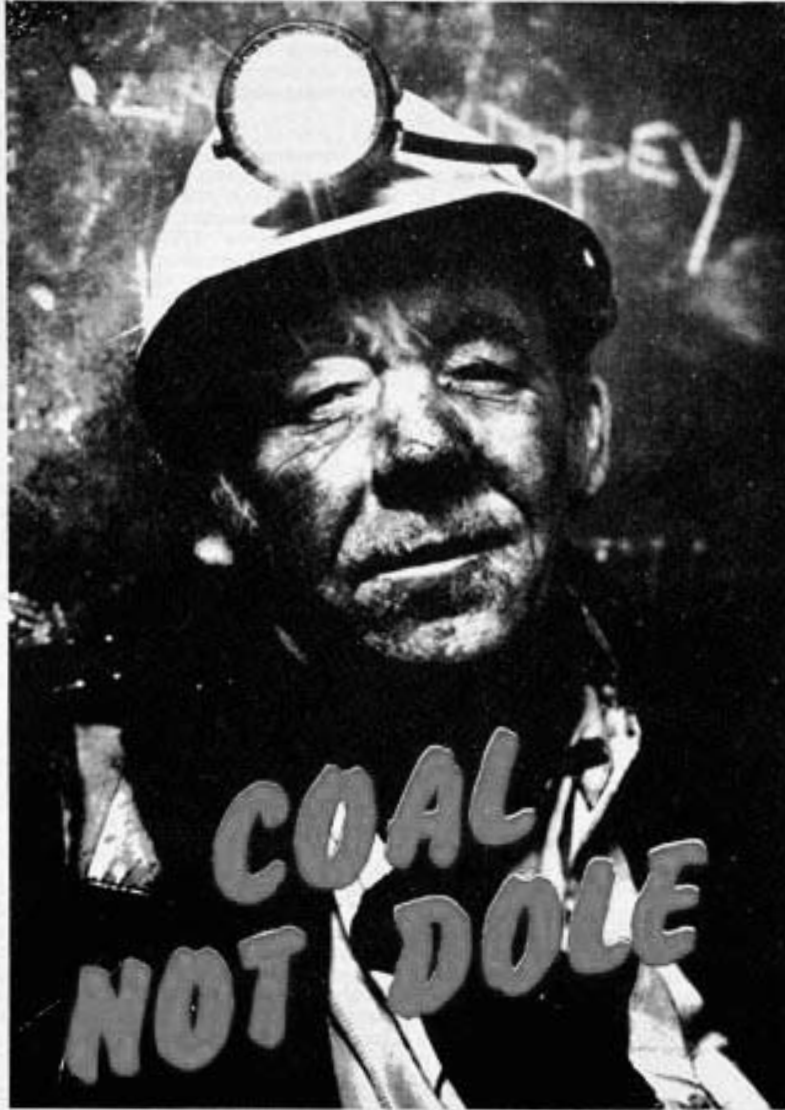
Sammen med fotograf Hans Petter Jacobsen reiste jeg til Nord-England tre-fire ganger i løpet av de neste månedene for å rapportere om gruvearbeiderne og kon-

NATIONAL UNION OF MINeworkERS

KENT AREA

SOLIDARITY

WITH THE MINERS

*Velkjent plakat med slagord
fra gruvearbeiderkon-
flikten: Kull[produksjon],
ikke sosialhjelp, var bud-
skapet.*

sekvensene av streiken. Blyth var en grå gruveby med under 40 000 innbyggere, beliggende på nordsjøkysten, like nord for Newcastle. Det lå i kortene at det måtte bli et kampanjepreget oppdrag. Etter hvert ble vi nærmest omgangsvenner med flere av gruvearbeiderne.

Som RAs utsendte medarbeidere var vi med dem overalt – på streikemøter, på styremøter i avdelingen, på møter med myndighetene og på streikevakt. Jeg husker den morgenen

vi dro sammen med en gjeng streikevakter til the picket line ved en gruve nord for Blyth:

« Svart røyk velter opp fra et kjempebål foran inngangsporten til Whittle-gruva. Streikevaktene står i klynger og småprater, tramper med bena for å holde varmen. Noen av dem har stått der siden klokka fem-halv seks. Det er regn i luften og råkaldt i grålysningen. De har bygd barrikader av kabeltromler, gummihjul og nedhogde trær – og satt fyr på for å hindre streikebryterne i å komme seg inn. I går sprakk solidariteten for første gang siden streiken begynte i deres distrikt, og flere av vinduene i bussen ble knust da streikebryterne kom kjørende. I dag flyr noen småsteiner gjennom luften idet politiforsterkninger fra Durham ankommer. Politistyrkene marsjerer i sluttet orden mot gruvearbeiderne og tvinger dem til side. Bålbrannen legger et svart røykteppe over hele motorvegen som går forbi gruva, men flere hundre politifolk rykker fram med brannslukningsutstyr og fjerner barrikadene. I motsetning til dagen før forsøker ingen av streikevaktene å stoppe dem, og bussen med streikebrytere kan kjøre inn på gruveområdet. – Noen av oss ville blitt presset inn i bålet og stekt levende om vi hadde gjort motstand, sier en av gruvearbeiderne.

Det var rene krigen, selv om ingen ble alvorlig såret i slaget om Whittle-gruva.

Andre ganger viste de oss sine tomme kjøkkenskap og sine ubetalte regninger. De snakket om ydmykelse, sult og nervepiller. Den lille sosialstøtten de fikk, gikk til dekning av faste utgifter som strøm, gass og vann. Det var ingen penger igjen til mat når regningene var betalt. Hele

Plakat som Blyth-aksjonen i Stavanger fikk laget i 1984.

familien spiste på suppekjøkkenet, som fagforeningen drev for innsamlede midler. Uten ville situasjonen vært katastrofal. – I virkeligheten må vi klare oss med langt mindre enn hva britiske myndigheter har definert som eksistensminimum. Den grensen gjelder tydeligvis ikke for streikende gruvarbeidere, påpekte de.

Senhøstes i 1984 tok flere av dem som sto bak Stavanger-

Odd Ånensen og Arne Larsen-Fløisvig var sentrale i Blyth-aksjonen
Foto: Rogalands Avis/Arbeidernes historielag og privat foto.

aksjonen, turen til Blyth, og kunne ved selvsyn konstatere at hjelpen fra Norge kom godt med. I begynnelsen av november hadde fagforeningens hardship fund, nødfondet, utbetalt 62 000 pund eller nærmere 700 000 kroner til medlemmene siden streiken startet. Fondet holdt liv i over 800 gruvarbeiderfamilier, og det kom stadig flere til suppekjøkkenet for å spise.

På suppekjøkkenet i Gruvarbeidernes Hus regjerte konene. De styrte med innkjøp og matlaging og serverte hundrevis av måltider fem dager i uka. Gruvarbeiderkonene hadde organisert seg i nettverket *Women*

Against Pit Closures, og sto last og brast med mennene under hele streiken.

Siden midten av september hadde størstedelen av donasjonene til Blyth kommet fra fagorganiserte i Stavanger og Rogaland. – Uten den moralske og økonomiske støtten fra Norge ville vi ikke greid å holde det gående utover høsten. Dere har holdt liv i oss i en vanskelig tid, var det flere som sa.

Trekvart million kroner fra Stavanger og Rogaland

I følge overslag gjort av den britiske forfatteren Jonathan Saunders, samlet skandinavisk fagbevegelse inn minst 2,2 millioner pund under og etter streiken. Danskene bidro med 1 million pund, svenskene med 500.000, finnene med knappe 100.000 pund. Nordmennenes andel var minst 600 000 pund eller langt over 6 millioner kroner. Norsk Arbeidsmandsforbunds innsamling innbrakte alene 3,7 millioner kroner.

Sluttresultatet for Blyth-aksjonen i Stavanger og omegn var bortimot en halv million kroner, når julegavene til gruvarbeiderbarna ble medregnet. I tillegg bevilget flere lokale fagforeninger større og mindre beløp til de streikende gjennom Arbeidsmandsforbundets aksjon – både før og etter at Blyth-aksjonen kom i gang. Særlig Rosenbergarbeidernes innsats ble lagt merke til: «An outstanding contribution was made by the shipyard workers at the Rosenberg Verft in Stavanger who made regular donations amounting to 200, 000 krone (nearly £20,000) in the course of the strike.»⁶ Rosenberg-klubben hadde vedtatt fast lønnstrekk, og medlemmene betalte 10 kroner i uka så lenge streiken varte. Pengene ble sendt direkte til NUM

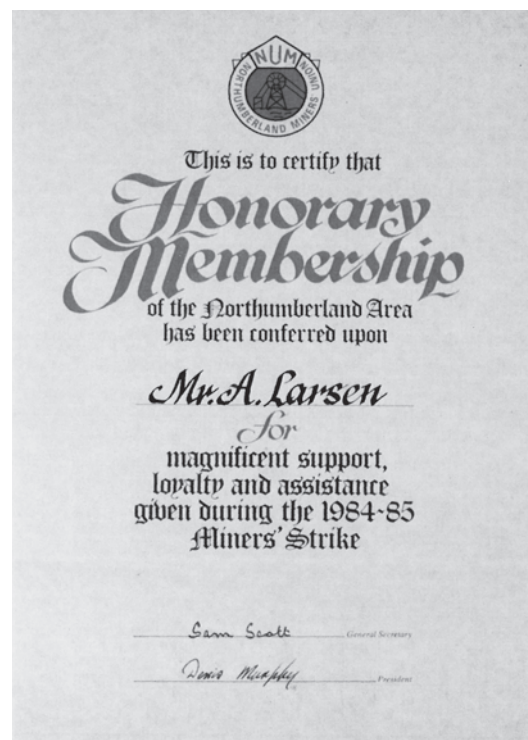
gjennom Arbeidsmandsforbundets konto.⁷ Det totale bidraget fra fagorganiserte i Stavanger og Rogaland utgjorde antakelig mer enn trekvart million kroner.

Nye tilbakeslag

For gruvearbeidene ble det nye tilbakeslag. Før jul kom det melding om at retten hadde tatt beslag i NUMs fond og eiendommer, og landets politiske myndigheter vedtok nye lover som innsnevret faglige organisasjoners handlingsrom i betydelig grad. Offisielt ble det ikke utbetalt bidrag fra forbundets fond under konflikten, for å unngå at myndighetene holdt tilbake sosialstøtte til gruvearbeidernes familiemedlemmer. 30 år senere bekrefter den lokale gruvearbeiderforeningens daværende leder, Ronnie Campbell, at medlemmene fikk tilskudd fra NUM bl. a. til dekning av elektrisitets- og gassregninger.⁸

Streiken fortsatte i enda noen uker, men på ettervinteren var det slutt. I mars 1985 vedtok gruvearbeiderne med knapt flertall å gå tilbake til arbeidet, uten at myndighetene hadde gitt dem ett eneste løfte. Den konservative regjeringen og National Coal Board hadde vunnet krigen mot gruvearbeiderne. Gruvearbeiderforbundet var splittet og knust, og den britiske fagbevegelsen hadde gått på sitt verste nederlag noensinne. «The pit closure programme accelerated, almost as an act of collective punishment.»⁹ Det som var igjen av den en gang så stolte britiske gruveindustrien, ble privatisert i begynnelsen av 1990-årene.

Over 11 000 ble arrestert i forbindelse med streiken og mer enn 8 000 ble tiltalt, de aller fleste for ordensforstyr-

Arne Larsen-Fløisvig, Åse Ommundsen, Odd Ånensen og RAs to medarbeidere Hans Petter Jacobsen og Terje Johansen fikk æresmedlemskap i Northumberland-avdelingen etter streiken.

elser, for å ha hindret politiets arbeid eller trafikkavviklingen. Flere hundre gruvearbeidere ble oppsagt og aldri tatt inn igjen.¹⁰

Etterpå

I slutten mai 1985 fikk de ansatte beskjed om at produksjonen i Bates-gruva i Blyth skulle avvikles. Det var en kalddusj som virket sterkt demoraliserende, bare uker etter at de hadde avsluttet en langvarig, utmattende streikeaksjon. Utover våren og sommeren sa 700 av de 1600 ansatte ja til å bli overført til andre gruver, eller lot seg overtale til førtidspensjonering. Fagforeningen fastholdt at Bates inneholdt kullreserver til flere års produksjon og brakte saken inn for landets høyeste domstol, som ga dem medhold. Dermed fortsatte dragkampen om gruvas skjebne. Men NCB-ledelsen ville ikke gi seg. Den endelige avgjørelsen ble utsatt, igjen og igjen, inntil Bates Colliery, Blyth til slutt ble stengt våren 1986.

Nedleggelsen av gruva var et hardt slag for gruvearbeiderne og deres familier, slik det var for hele Blyth-samfunnet. Særlig de som var oppe i årene slet for å skaffe seg nytt arbeid; mange klarte det aldri. Nedleggelsen av hjørnestensbedriften virket også ødeleggende på annen lokal virksomhet, arbeidsløsheten økte, kommunens skatteinntang sviktet og de økonomiske problemene ble gradvis forverret.

I likhet med mange, mange andre britiske gruvesamfunn har Blyth aldri kommet på fote igjen etter at kullindustrien ble rasert.

NOTER

[1] <http://www.socialistworld.net/doc/1167>

[2] <http://www.morningstaronline.co.uk/la-e9d5-Miners-strike-30-years-on-The-miners-battle-for-britain/#.U6KwGGyKDcs>

[3] Se Jonathan Saunders, *Across Frontiers. International Support for the Miners' Strike 1984-85, 1989*, side 13.

[4] Ansatte ved Tou bryggeri, Agro-slakteriet, Norwegian Contractors, Stavanger Staal (Jørpeland), Sandbakk gruver (Sokndal) og Rogalands Avis sendte også regelmessig bidrag til de streikende.

[5] Se Jonathan Saunders, *Across Frontiers. International Support for the Miners' Strike 1984-85*, s 188.

[6] Saunders, 1989, side 78.

[7] I følge klubbens årsberetning for 1984, jf. klubbsekretær og kasserer Ove Iversen, 2014.

[8] E-post fra Ronnie Campbell, fagforeningsleder i Blyth under streiken og parlamentsmedlem for Labour siden 1987, juni 2014.

[9] Se TUC History Online: <http://www.unionhistory.info/>

[10] Se TUC History Online: <http://www.unionhistory.info/>